

Krajinná výstava – možnosti implementácie na Slovensku

Pre väčšinu slovenských miest je v súčasnosti charakteristická rýchlo sa rozvíjajúca výstavba nových bytových zón, industriálnych parkov, rozvoj infraštruktúry a revitalizácia zanedbaných okrajových zón miest. Budovanie zelených plôch - parkov, verejných priestorov, ale aj chýbajúcich prvkov územného systému ekologickej stability, nezodpovedá svojím tempom potrebám a postupne dochádza k znižovaniu kvality života obyvateľov sídelných celkov. Mnohé slovenské mestá majú voľné plochy rezervované pre doplnenie verejnej zelene, ale na Slovensku chýba efektívny nástroj – program na podporu ich rozvoja.

V zahraničí (Nemecko – spolkové výstavy BUGA – Bundesgartenschauen, a menšie krajinné výstavy – Landesgartenschauen, Rakúsko – Landesgartenschauen) predstavuje krajinná výstava účinný nástroj renovácie časti mesta, vznik kvalitných verejných priestorov a likvidáciu ekologických záťaží. Jej prostredníctvom sú návštevníkom prezentované revitalizované územia, mestské parky, verejné priestory, pamiatky, upravené zákutia väčších rozmerov. Akcia je sprevádzaná bohatým kultúrnym, spoločenským a vzdelávacím programom. Výstava je nástrojom pre pomenovanie a odstránenie problémov vo vybraných záujmových územiach miest a obcí. Menšie krajinné výstavy sú realizované na plochách veľkosti 15 – 30 ha, väčšie výstavy (Nemecko – BUGA) na plochách 150 a viac hektárov.

Pôvodným zameraním krajinných výstav bola ukážka a prezentácia kvalitného záhradného umenia a krajnotvorby. Súčasná krajinná výstava, tak ako je realizovaná a vnímaná v zahraničí, ponúka návštevníkom prierez súčasnými trendmi, dizajnom a možnosťami v tvorbe verejných priestorov. Vytvára možnosť osloviť verejnosť, ale najmä najmladšiu generáciu, a predstaviť jej problematiku životného prostredia, starostlivosti o krajinu, základné princípy trvalo udržateľného rozvoja v mestách, obciach a krajine. Je často impulzom pre mnohé ďalšie investičné projekty, ktoré by za iných okolností ešte dlhé roky zostali odložené v zásuvkách kancelárií alebo myšlienkach ich tvorcov. Otvára priestor občanom podieľať sa na zlepšení svojho životného

Krajinná výstava Marktrechwitz 2006 - revitalizovaný areál bývalej textilnej fabriky

prostredia, ako aj vzniku dialógu medzi odbornou a širšou verejnosťou. Ekonomicky je prínosom pre mesto aj región, čo dokazujú aj zahraničné skúsenosti. Krajinná výstava je jednoducho „návrtná investícia“ a jej príspevok k nehmotným hodnotám je nevyčísliteľný. Výstava ponúka výbornú možnosť pre mestá nielen pre vytvorenie novej pozície na trhu cestovného ruchu, ale aj pre tvorbu moderného marketingu s jednoznačným výsledkom: identita, jedinečnosť, atraktivita.

Podoba krajinej výstavy

Určené územie – ústredná (centrálna) výstavná plocha je počas svojho trvania (asi štyri mesiace) jadrom výstavy, kde sa konajú kultúrne a spoločenské akcie (koncerty, prezentácie partnerských miest, neziskových organizácií, profesijných organizácií, umeleckých spol-

Krajinná výstava Ingolstadt

kov, výtvarné workshopy, akcie škôl atď.) Ide o dočasne uzavretý areál, s výberom vstupného, ktorý poskytuje najintenzívnejší zážitok návštevníkom. Sú tu vystavené kvalitné záhradnícke a umelecké exponáty, jej súčasťou je komplexné zázemie pre účinkujúcich a návštevníkov. Po výstave sa časť „mobilných“ exponátov odstráni, ale nová zeleň, rekreačné plochy, cesty a ďalšia infraštruktúra, športoviská a niektoré umelecké diela zostanú zachované a slúžia občanom mesta, ako aj turistom. Po skončení výstavy je plocha voľne verejne prístupná.

Výstavy sa konajú väčšinou v okrajových častiach miest často v nadväznosti na rieku, v miestach, ktoré sú málo udr-

BUGA Mnichov 2005 – areál letiska pretvorený na rekreačnú krajinu

žiavané, zanedbané, alebo trpia určitými ekologickými problémami, v územiach ktoré stratili svoju funkčnú náplň (brownfields), a tvoria jazvy v organizme mesta alebo na jeho okraji.

Konanie krajinných výstav, napr. v Nemecku, má dlhoročnú tradíciu a výstavy sa konajú v cykle 2 - 4 rokov. Jednotlivé mestá, ktoré dostanú možnosť usporiadať krajinnú výstavu sú určené výberovou komisiou na základe ich súťažných návrhov - zámerov a koncepcií v predmetnom území. Po výbere mesta, samotná príprava akcie trvá 5 rokov, približne jeden rok je potrebný na prípravu projektu (uskutočnenie architektonických súťaží), jeden rok treba na detailné dokončenie projektov a tri roky na realizáciu technických a vegetačných prvkov a na rozvoj zelene na otvorených výstavných plochách. Náklady na usporiadanie výstavy nesie vždy mesto, štát však poskytuje dotáciu časti investičných nákladov a podporu pri získavaní dotácií z ďalších zdrojov. Prevádzkové náklady na chod výstavy sú financované z veľkej časti z príjmov zo vstupného, reklamy a sponzorských príspevkov. Priemerná návštevnosť menších výstav v Nemecku – Landesgartenschauen sa pohybuje okolo 1,1 milióna návštevníkov počas štvormesačného trvania výstavy.

Slovensko a krajinná výstava

Na jeseň roku 2006 vznikla na Slovensku pracovná skupina s cieľom implementovať v našich podmienkach projekt Krajinné výstavy. Pracovnú skupinu tvoria zástupcovia profesijných organizácií – Spoločnosti pre záhradnú a krajinnú tvorbu (SZKT), Slovenskej komory architektov (SKA) a organizácií zastupujúcich slovenské mestá a obce – Zväz miest a obcí Slovenska a Únia miest Slovenska. Impulzom pre vznik pracovnej skupiny bolo usporiadanie prvej krajinej výstavy v meste Cheb v Českej republike a porovnanie jej výsledkov s nemeckými krajinnými výstavami s dlhoročnou tradíciou.

Cieľom pracovnej skupiny pre krajinné výstavy je:

- iniciovanie vzniku podujatia – krajinej výstavy na Slovensku. Vytvorí jednoznačne definovanú značku Krajinná výstava,

s presnými a prehľadnými pravidlami jej konania, tak, aby bolo možné vybudovať dlhodobú tradíciu s cyklom konania 2 roky,

- získanie podpory pre konanie krajiných výstav zo strany MŽP SR, MVRR SR, MP SR a VÚC,
- iniciovanie vzniku dotačných pravidiel a zastrešujúcej organizácie pre konanie krajiných výstav zo strany MŽP SR, MVRR SR a MP SR. Podpora miest pri získavaní ďalších dotácií na konanie krajiných výstav zo štrukturálnych fondov EÚ,
- zapojenie profesijných organizácií do procesu výberu uchádzačov a organizácie krajiných výstav ako garantov kvality (SZKT, SKA...), Účasť zástupcov týchto organizácií pri výbere organizátorských miest,
- nadviazanie spolupráce so zahraničnými organizáciami, podieľajúcimi sa na organizácii krajiných výstav,
- predísť chaotickému organizovaniu lokálnych krajiných výstav na Slovensku vytvorením prehľadných spoločných pravidiel pre ich konanie. Eliminuje sa tak riziko znehodnotenia (nehodného použitia) tohto efektívneho nástroja pre rozvoj miest.

Čo môže priniesť krajiná výstava SR?

- možnosť implementovania Európskeho dohovoru o krajine v praxi,
- zvýšiť informovanosť verejnosti o životnom prostredí, krajine, princípoch trvalo udržateľného rozvoja a zapojenie obyvateľov do ochrany životného prostredia,
- vytvorenie miesta na prezentáciu a propagáciu krajiny, ochrany životného prostredia, súčasných trendov a prístupov v tvorbe mestskej zelene a priestranstiev pre verejnosť,
- zlepšenie životného prostredia a obrazu našich miest - propagácia miest naklonených svojim občanom, miest, kde sa ľudia a ich potreba prírody dostanú do popredia,
- podpora rozvoja regiónov a jednotlivých miest, podpora budovania verejnoprospešných stavieb pre oddych a rekreáciu obyvateľov,
- rozvoj miestnej komunity – posilnenie väzby obyvateľov so svojím regiónom, mestom, obcou,
- posilnenie spolupráce miest – výmena skúseností s rozvojom zelene a verejných plôch,
- možnosť poukázať na vyváženosť medzi využitím a únosnosťou životného prostredia pomocou konceptu udržateľného rozvoja mesta a krajiny,
- vytvorenie priestoru pre dialóg rozličných spoločenských skupín o stave verejných priestorov a životného prostredia,
- konkurenčné prostredie uchádzačských miest môže priniesť vonkajší pozitívny impulz pre rozvoj miest.

Najbližšie krajiné výstavy v zahraničí: BUGA 2007 - Gera und Ronnenburg, Nemecko, 27. 4. - 14. 10. 2007, www.buga2007.de, Landesgartenschau 2007 - Vocklabruck, Rakúsko, 27. 4. - 14. 10. 2007, www.gartenschau07.at, Gartenschau Waldkirchen, Bavorsko, Nemecko, 29. 6. - 2. 9. 2007, www.gartenschau2007.de, Landesgartenschau 2008 - Neu Ulm, Bavorsko, Nemecko.

Spoločnosť pre záhradnú a krajinnú tvorbu usporiada niekoľkodňové zájazdy na otvorenie zahraničných krajiných výstav v termíne 27. - 29. 4. a v mesiacoch jún - júl na prebiehajúce výstavy v Európe (pozri www.szkt.sk).

Magdaléna Horňáková,

Ateliér Duma, záhradná architektúra, s. r. o., Bratislava
info@atelierduma.sk

Eva Wernerová, AWE ateliér záhradnej tvorby, Piešťany
e-mail:awe@nextra.sk

Partnerstvo pre dedičstvo

Nezisková vzdelávacia inštitúcia AINova, ktorá sídli vo Svätom Jure, sa od roku 1997 snaží prispievať k jeho rozvoju. Jednou z dôležitých otázok, ktorým sa AINova venuje od svojho vzniku (1996), je aj ochrana a rozvoj kultúrneho a prírodného dedičstva. V Malokarpatskom regióne bolo už realizovaných niekoľko projektov aplikovaného výskumu, s cieľom zmapovať kultúrne a prírodné hodnoty, rozvojové zámery miest a obcí, a tiež kľúčových aktérov rozvoja tohto územia. Tieto aktivity vyvrcholili v roku 2005 spoločným projektom mesta Svätý Jur a AINovy, ktorého výsledkom je otvorenie Informačného centra. Cieľom infocentra je budovať pozitívny vzťah obyvateľov a návštevníkov k mestu Svätý Jur a Malokarpatskému regiónu.

Zámerom AINovy je rozvíjanie Informačného centra aj ako centra poradenstva a asistencie pri obnove historického stavebného fondu a kultúrnej krajiny, ako aj pri uplatňovaní environmentálnych princípov v každodennom živote obyvateľov mesta a regiónu. Za týmto účelom bola koncom roka 2005 nadviazaná spolupráca s Dolnorakúskou krajinou vládou, oddelením NÖ Gestalten (Rozvoj Dolného Rakúska) v St. Pölten, ktoré na dané témy poskytuje odborné poradenstvo a vedie osvetovú kampaň. Priamym výsledkom spomínanej spolupráce a tiež spolupráce so Združením miest a obcí Malokarpatského regiónu je projekt **Partnerstvo pre dedičstvo**. Účelom projektu je zvyšovanie povedomia o využívaní potenciálu kultúrneho a prírodného dedičstva pre harmonický rozvoj územia. Projekt získal podporu z Fondu Prvej stavebnej sporiteľne, a.s.

Informačné centrum

šenie tejto problematiky je nutná spolupráca celej spoločnosti. Využitie potenciálu kultúrneho a prírodného dedičstva nie je možné bez zabezpečenia podmienok pre jeho dlhodobú ochranu, teda bez posilnenia povedomia a účasti širokej verejnosti. Nevyhnutným predpokladom je tiež efektívny manažment na všetkých úrovniach verejnej správy, budovanie odborných kapacít a poskytovanie asistencie pre verejnosť.

Jedným z hlavných výstupov projektu je **osvetová kampaň**. Pri zostavovaní a samotnej realizácii kampane bude AINova využívať skúsenosti rakúskych partnerov, ktorí sa zaoberajú touto problematikou už niekoľko rokov. Skúsenosti a vedomosti expertov z úradu Dolnorakúskej krajinkej vlády budú cenným zdrojom informácií aj pri zriaďovaní regionálneho asistenčného centra, ktoré bude poskytovať praktické rady pri obnove historického stavebného fondu a tiež pri riešení otázok týkajúcich sa dodržiavania environmentálnych princípov v každodennom živote obyvateľov (úspory energie, ekologické poľnohospodárstvo, separácia odpadu, kompostovanie a

Pohľad na mesto Svätý Jur

Malokarpatský región je územie s bohatými vinohradníckymi a vinárskymi tradíciami, ktoré sa odrzkadlujú v miestnej kultúrnej krajine a architektúre. Tento región čelí v súčasnosti silným suburbanizačným tlakom blízkeho rýchlo sa rozvíjajúceho hlavného mesta Bratislavy. Extenzívna bytová výstavba spôsobuje transformáciu územia na monofunkciu bývania a veľký prílev nového obyvateľstva. Rastú nároky na dopravu, zvyšuje sa celková environmentálna záťaž územia. Dôsledkom značného záberu pôdy na bytovú výstavbu zanikajú tradičné vinohrady a kultúrna krajina, tak charakteristická pre toto územie, rýchlo mení svoj ráz. Je ohrozená autenticita regiónu, zachovanie jeho hodnôt a možnosti jeho rozvoja do budúcnosti.

Názov projektu **Partnerstvo pre dedičstvo** napovedá, že na rie-

šenie tejto problematiky je nutná spolupráca celej spoločnosti. Využitie potenciálu kultúrneho a prírodného dedičstva nie je možné bez zabezpečenia podmienok pre jeho dlhodobú ochranu, teda bez posilnenia povedomia a účasti širokej verejnosti. Nevyhnutným predpokladom je tiež efektívny manažment na všetkých úrovniach verejnej správy, budovanie odborných kapacít a poskytovanie asistencie pre verejnosť. Jedným z hlavných výstupov projektu je osvetová kampaň. Pri zostavovaní a samotnej realizácii kampane bude AINova využívať skúsenosti rakúskych partnerov, ktorí sa zaoberajú touto problematikou už niekoľko rokov. Skúsenosti a vedomosti expertov z úradu Dolnorakúskej krajinkej vlády budú cenným zdrojom informácií aj pri zriaďovaní regionálneho asistenčného centra, ktoré bude poskytovať praktické rady pri obnove historického stavebného fondu a tiež pri riešení otázok týkajúcich sa dodržiavania environmentálnych princípov v každodennom živote obyvateľov (úspory energie, ekologické poľnohospodárstvo, separácia odpadu, kompostovanie a pod.). Ďalšou dôležitou oblasťou, ktorej sa projekt venuje, je vzdelávanie kľúčových aktérov rozvoja územia (z radov verejnej správy, súkromného a tretieho sektora). V spolupráci s partnermi projektu sa budú organizovať semináre a pracovné stretnutia, s cieľom zapojiť kľúčových aktérov v území do ochrany a využitia potenciálu kultúrneho a prírodného dedičstva pre rozvoj Malokarpatského regiónu.

Ako úvodné podujatie k projektu organizuje AINova, vďaka finančnej podpore Rakúskeho kultúrneho fóra, výstavu s názvom **Spoločné dedičstvo**. Výstava predstavuje fotografické postrehy rakúskej architektky Evy Hody, ktoré nám pripomínajú spoločné hodnoty historického stavebného fondu a kultúrnej krajiny, v súvislosti s vinohradníctvom a vinárstvom v cezhraničnom regióne Slovensko-Rakúsko-Maďarsko. Autorka je absolventka študijného programu Ochrana a rozvoj kultúrneho dedičstva na AINove. Výstava v priestoroch Informačného centra vo Svätom Jure potrvá do konca apríla 2007.

Katarína Slezáková, Lucia Gembešová
AINova Svätý Jur,
[e-mail: katkad@ainova.sk](mailto:e-mail:katkad@ainova.sk), lucia@ainova.sk
Foto: Hela Bakaljarová